

Sproget i fokus

Line Thingholm, Lektor i dansk som andetsprog, VIA University College.

Sproget i fokus i SFO og klub.

Sprog læres kun, hvis det bruges, og at mestre et sprog kræver mange timers træning. Flersprogede børn har brug for tid og træning for at blive gode til dansk som andetsprog. Tid og træning i skolen, når de undervises og arbejder sammen, men også tid og træning, når de er i SFO og klub. SFO'en og klubben er med deres unikke sprogmiljøer et fantastisk træningsrum for de flersprogede elever. I denne artikel kan I læse om, hvordan SFO og klub kan blive et endnu bedre sprogligt træningsrum for de flersprogede børn – og alle andre. I vil blive præsenteret for tre konkrete handleforslag, der kan være med til at kvalificere jeres praksis, så sproget kommer i fokus i SFO og klub.

Barnets sproglige udvikling.

Lidt forenklet kan man sige, at sprog består af tre forskellige typer ord:

- **Hverdagsord** er de ord, du møder tit og i både fritiden og i skolen. Dit basale ordforråd.
- **Fagord** er de ord der er særlig knyttet til et bestemt fag eller et bestemt emne. I matematik kunne det være *koordinatsystem*, i dansk *personkarakteristik* og i idræt *håndstand*. I SFO og klub er der ikke fag, men der er fagsprog. Det argumenterer jeg for i næste afsnit.
- **De førfaglige ord** er de ord, der ligger mellem hverdagssproget og fagsproget. Det er ord som *sammenligne*, *ændre*, *konstant* eller *finde sted*. De hører ikke til kun et fag eller kun et emne, men kan mødes i mange fag og mange sammenhænge.

Om et givent ord er et fagord eller et førfagligt ord afhænger både af, hvornår barnet møder ordet og hvor mange gange før, barnet har mødt ordet. Et ord som *haletudse* er for mange børn et fagord den første gang, de skal med ud til søen og fange haletudser. Men når akvariet med haletudserne har stået på bordet i fællesarealet, og I har drøftet, hvem der skal fodre dem, og hvor meget mad de skal have om dagen, så bliver ordet *haletudse* en del af barnets hverdagsordforråd. Forhåbentlig.

Når børnene er elever og deltager i undervisningen, så er der fokus på deres sproglige udvikling. Det skal der være. Sproglig udvikling er et tværgående tema, der skal tænkes ind i alle obligatoriske undervisningsfag. Alle faglærere er sproglærere. De skal ikke undervise i grammatik, men de skal undervise i fagets sprog – både de nye fagord og de vigtige førfaglige ord – og i den måde sproget bruges i netop det fag. SFO og klub er ikke på samme måde omfattet af det tværgående tema, sproglig udvikling, og de krav dette stiller, men SFO og klub repræsenterer en helt unik mulighed for at udvikle sig sprogligt for det enkelte barn. I SFO og klub møder de nye ord, og de får mulighed for at træne.

SFO og klub – et træningscenter

Fagsprog i SFO og klub.

Haletudsefangsten byder på mange ord, der er nye for mange af de elever, som ikke fanger haletudser med deres forældre i weekenderne. *Haletudse* er et, men de møder potentielt også fagord og førfaglige ord som *fiskenet*, *gyde*, *fange*, *opbevare*, *gæller*. Der er ikke et fag, der hedder haletudsefangst, og de har ikke biologi, men er med SFO'en på tur. De skal ikke skrive en lille fagtekst om haletudsen, og de skal ikke nødvendigvis formidle deres viden om haletudsen til nogen. **Men de skal lære sprog.** De skal træne. Og haletudsefangsten er blot en af de unikke træningsmuligheder, som SFO og klub stiller til rådighed.

Men det kræver, at I som fagprofessionelle sætter spot på det **ordforråd, der hører til aktiviteten**. Det er vigtigt, at I selv husker at bruge nogle af de ord, der knytter sig til temaet haletudser. Børnene har brug for sprog, de kan kopiere, og det er jer, der skal levere det. Så når I beslutter at fange haletudser her lidt senere på året, så beslutter I også hvilke ord, jeres børn skal præsenteres for og hvilke ord, der er nøgleord, når vi taler om temaet haletudser. De **nøgleord** skal I bruge igen og igen.

I må også meget gerne tage **billeder og skrive de nye ord til** – gerne i **hele sætninger**, så børnene kan kopiere helheder og ikke kun de centrale fagord. Det kunne være billeder med tilknyttede sætninger som disse: *Frøerne lægger sine æg i vandkanten, Æggene ligger i store klumper med mange hundrede æg i en klump og Æggene bliver til haletudser i løbet af 10-12 dage.*

Haletudse-teamet er bare et af mange temaer, børnene møder i SFO og Klub. De er med i stikbold, de er med til at lave bål, de er med til Halloween-fest og med til at spille skak.

Til hver af disse aktiviteter er der knyttet et ordforråd, som børnene meget muligt kun møder, når I laver aktiviteten med dem. **Husk at have sproget i fokus og**

- udvælg de centrale fagord (emneord).
- brug dem, når I taler med børnene. Vær meget tydelig og brug dem ofte.
- forklar ordene for børnene. Vis dem gerne billeder.
- stil ordene til rådighed på skrift. Hæng billeder og sætninger op.
- tal med børnene om aktiviteten, så de får mulighed for at bruge (og dermed træne) de nye fagord.
- lad gerne børnene fortælle deres forældre, hvad I laver – på dansk eller på det sprog, børnene taler med deres forældre.

Sprog i spil.

I de fleste SFO'er og klubber står brætspillene side om side på hylderne. Der spilles Vildkatten og Hvem er hvem, Settlers og Sequence. Spil er som haletudse-turen fyldt med fagord. *Stik, slå med terningen, blande kortene, slå modstanderen hjem, rykke diagonalt, fem på stribe og skakmat.*

Og spil er et genialt træningsrum. Her er der nærvær og koncentration – og rige muligheder for at høre sprog, bruge sprog og lære sprog. Så når I spiller med børnene, så vær opmærksom på, hvilke nye ord, de møder. Og som med fagordene, så brug de centrale ord igen og igen, så børnene hører dem mange gange, men tænk også over, hvordan du kan twiste spilaktiviteten, således at **børnene siger mere og du mindre**. Det er dem, der skal træne. Hvem forklarer reglerne – eller hjælper dig med at forklare? Hvem er opråber? Hvornår må man få brikken i Vildkat? Kræver det måske, at man laver en sætning med ordet? Kan man spille Vildkatten ved at lade børnene skjule brikken, de andre skal finde, og i stedet for at sige paraply, så i stedet for bede børnene forklare eller beskrive, hvad der er på brikken, så de øver sig i omskrivninger, forklaringer og hele sætninger med fx *Den er sribet og har et håndtag. Man bruger den, når det regner. Den er lavet af plastik. Taletid er træningstid, og jo mere tid, børnene taler, jo mere træningstid får de.*

Sproget i ord og billeder.

Om to uger laver vi MGP.

Vil du helst spille høvdingebold eller stikbold i eftermiddag?

Vi skal på tur i morgen, så husk gummistøvler og en lille taske.

Hvis sproget er nyt eller udfordrende, så er børnene på overarbejde, når I giver beskeder, fortæller om kommende arrangementer eller eftermiddagens tilbud. Det er ikke sikkert, de ved eller kan huske, hvad MGP er. Det kan være, de aldrig har set eller prøvet MGP før. Det kan også være, at de blander høvdingebold og stikbold sammen, eller kun får fat i det med at huske den lille taske i morgen, fordi det der med gummistøvlerne ikke blev forstået.

Det er en stor hjælp, hvis I kan **visе billeder eller film**, samtidig med at I fortæller. På den måde får børnene både styrket deres forståelse og deres hukommelse, så de bedre husker ordet.

- Når I skal præsentere det kommende MGP, så vis dem filmen, I optog sidste år. Nye vil få en forståelse for arrangementet, som I ikke kan formidle med ord alene, og de børn, der var med sidste år, får støttet deres hukommelse – og får lov til at grine af sig selv.
- Når eftermiddagens aktiviteter præsenteres, så vift med de laminerede billeder af børn, der spiller høvdingebold og børn, der spiller stikbold. Forståelse og hukommelse styrkes.
- Og når I giver en mundtlig besked, så bed før det første børnene om at gentage, så de træner sproget – og deres opmærksomhed: *I skulle huske to ting i morgen – hvilke to ting var det?* Men vis det også meget gerne med billeder eller med dine egne gummistøvler og din lille rygsæk.

Afsluttende bemærkninger.

Sproget skal bruges for at læres og jeres opgave som fagprofessionelle er vigtig! I kan være opmærksomme på det fagsprog, som børnene møder hos jer. I kan være opmærksomme på, hvor meget taletid børnene får, og hvordan I kan støtte forståelse og hukommelse med billeder og film. I er centrale. SFO og klub er unik træningstid.

Litteratur

Læs mere om, hvordan I kan støtte de flersprogede børns sproglige udvikling i disse to vidensnotater: [Vidensnotat - Tosprogede elever.pdf \(emu.dk\)](#) og [Vidensnotat - Fokus på nyankomne 2.pdf \(emu.dk\)](#)